

УДК 343.10(44)

Ольга Шминдрук,аспірантка кафедри правосуддя та кримінально-правових дисциплін
Інституту права ім. І. Малиновського
Національного університету «Острозька академія»

ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСТИТУТУ ВІДДАННЯ ДО СУДУ В ФЕДЕРАТИВНІЙ РЕСПУБЛІЦІ НІМЕЧЧИНА

У статті розглядаються зміст, завдання та процедура стадії віддання до суду згідно з положеннями Кримінально-процесуального кодексу Федеративної Республіки Німеччина. Ключові слова: Федеративна Республіка Німеччина, суд, прокурор, віддання до суду, обвинувачений, підсудний, попереднє розслідування, основний судовий розгляд, підсудність.

Пошуки оптимальної моделі інституту підготовчого провадження в кримінальному процесі України зумовлюють необхідність дослідження його аналогів у зарубіжних країнах. Особливо важливим є аналіз кримінально-процесуального законодавства країн континентальної правової системи, до якої належить і Україна.

На особливу увагу заслуговує кримінально-процесуальне законодавство Федеративної Республіки Німеччина, яке є одним із найстабільніших у Європі.

Дослідженню кримінально-процесуального законодавства ФРН, в тому числі й інституту віддання до суду, на різних історичних етапах займалися: І. Я. Фойницький, М. М. Паше-Озерський, М. А. Чельцов-Бебутов, І. Д. Перлов, К. Б. Каліновський, Л. В. Головка, К. Ф. Гуценко, Б. А. Філімонов, М. М. Полянський, В. П. Шибіко, В. І. Шишкін, А. В. Молдован, В. В. Молдован, П. Головенков та інші.

Однак на сьогоднішній день наукові праці, спеціально присвячені дослідженню даного питання, практично відсутні. Висвітлення цієї теми і є метою даної статті.

Вказаний інститут у ФРН було запроваджено Статутом кримінального судочинства, прийнятим 01.02.1877 р., який вступив у дію 01.10.1879 р. [1].

За статутом він отримав назву «рішення про відкриття судового розгляду», а в теорії кримінального процесу став відомий під назвою «проміжне провадження» (Zwischenverfahren) [2].

Так, після закінчення попереднього слідства прокурором складався обвинувальний акт та направлявся до суду, уповноваженого здійснювати судовий розгляд. Після отримання обвинувального акта головуючий вручав його копію обвинуваченому, якому у визначений законом термін надавалося право заявляти клопотання про доповнення попереднього слідства або про його проведення, якщо воно не проводилось, а також надавати свої заперечення щодо відкриття провадження у справі. Суд у закритому засіданні без участі сторін, дослідивши усі наявні матеріали справи та клопотання обвинуваченого, виносив одне з таких рішень: про відкриття судового розгляду; про закриття справи; про призупинення справи; про направлення справи за підсудністю.

Таким чином, Статут кримінального судочинства по суті зберігав віддання до суду в порядку ревізії рішень прокурора судом, уповноваженим здійснювати судовий розгляд [3].

Сучасний інститут віддання до суду в ФРН суттєво не відрізняється від того, що був закріплений Статутом 1877 р.

Даний процесуальний інститут регламентується Розділом IV КПК ФРН, який носить назву «Рішення про відкриття основного судового розгляду» Книги другої «Провадження в першій інстанції».

У теорії кримінального процесу ФРН даний інститут називають по-різному. Як вже зазначалось, одні науковці дають йому назву попереднє, або проміжне, судове провадження (Zwischenverfahren),

що характеризує його процесуальне становище між попереднім розслідуванням (Ermittlungsoder Vorverfahren) та основним судовим розглядом (Hauptverfahren) [4]. Інші вчені називають його стадією віддання до суду [5].

Незважаючи на різні назви, суть даної стадії одна, і полягає вона в тому, що суд, до підсудності якого належить проведення основного судового розгляду, приймає рішення про відкриття основного судового розгляду або його тимчасове зупинення (§ 199 Розділу IV Книги II КПК) [6].

Завданням віддання до суду є здійснення судом перевірки матеріалів попереднього розслідування на предмет наявності підстав, які обґрунтовують достатню підозру у вчиненні злочину обвинуваченим. Достатня підозра існує в тому випадку, коли існує ймовірність, що особа вчинила кримінально каране діяння і може бути піддана за це покаранню. Важливо, що на цій стадії суд не вирішує питання про винуватість особи, оскільки це є завданням наступної стадії — основного судового розгляду.

Суб'єктом здійснення віддання до суду є суд, до підсудності якого належить кримінальна справа та який в подальшому буде здійснювати основний судовий розгляд.

Відповідно до вимог Закону про судова устрій від 27.01.1877 р. у дільничному суді віддання до суду здійснюється одноособово професійним суддею, у Великій палаті у кримінальних справах Суду Землі — колегіально у складі трьох професійних суддів, а у Верховному суді Землі — колегіально у складі трьох або п'яти професійних суддів. Шефени у стадії віддання до суду участі не беруть.

Такий порядок віддання до суду викликає гостру дискусію серед його дослідників. Наприклад, Е. Шмідт, Г. Кольхас, виступаючи за ліквідацію даної стадії, зазначали, що рішення про віддання обвинуваченого до суду рівнозначне визнанню ще до судового розгляду пред'явленого йому обвинувачення у вчиненні злочину. Для вирішення цієї проблеми Г. Геншеном висловлювалася пропозиція передати повноваження по відданню обвинуваченого до суду із суду, компетентного розглядати справу по

суті, спеціально створеному самостійному судовому органу — одноособово судді або суду з питань віддання обвинуваченого до суду [7].

Стадія віддання до суду розпочинається з направлення прокуратурою до суду обвинувального висновку. В обвинувальному висновку зазначаються: дані про обвинуваченого; діяння, яке йому інкримінується; час і місце вчинення даного діяння; ознаки кримінально караного діяння, передбаченого законом та норми закону, які підлягають застосуванню; докази; суд, в якому буде здійснюватись судовий розгляд; відомості про захисника; клопотання про відкриття судового розгляду (§ 200 Розділу IV Книги II КПК).

Крім обвинувального висновку, до суду надсилаються всі матеріали кримінальної справи (§ 199 (2) Розділу IV Книги II КПК).

Таке положення закону впливає із самої суті даної стадії, оскільки перевірка судом обґрунтованості підозри у вчиненні обвинуваченим злочину неможлива без дослідження усіх доказів, зібраних прокуратурою, які містяться в матеріалах кримінальної справи.

Після отримання обвинувального висновку та матеріалів кримінальної справи головуєчий надсилає його копію обвинуваченому та надає йому можливість у визначений строк заявити клопотання про доповнення попереднього розслідування, а також надати свої заперечення щодо відкриття основного судового розгляду. Копія обвинувального висновку також надсилається потерпілому, який підтримує публічне обвинувачення (§ 201 (1) Розділу IV Книги II КПК).

Головуючий також призначає обвинуваченому захисника у випадку, коли його участь є обов'язковою (§ 141 Розділу IX Книги I КПК).

Після вчинення даних підготовчих дій головуєчий призначає судові засідання, яке має розпорядчий характер, оскільки всі питання суд вирішує одноособово без участі сторін.

У судовому засіданні суд перш за все повинен перевірити кримінальну справу на предмет дотримання правил підсудності. Якщо суд виявить, що кримінальна справа підсудна суду нижчого суду цього

ж округу, він відкриває провадження у цьому суді. Якщо ж кримінальна справа підсудна суду вищої інстанції, він передає справу через прокуратуру до цього суду для визначення підсудності (§ 209 Розділу IV Книги II КПК).

Якщо підстав для направлення справи за підсудністю немає, суд переходить до вирішення клопотань, заявлених обвинуваченим.

У разі задоволення клопотання обвинуваченого про доповнення попереднього розслідування суд має право самостійно витребувати додаткові докази або дати відповідні доручення іншому дільничному суду. Якщо справа розглядається у Великій Палаті у кримінальних справах Суду Землі, то слідчі дії за дорученням Палати здійснює один із її членів. Суд має вправо вчиняти дії по доповненню слідства не лише за клопотанням обвинуваченого, а й за власною ініціативою.

За результатами проведення судового засідання суд приймає такі рішення: про відкриття основного судового розгляду, про відмову у відкритті основного судового розгляду, про тимчасове зупинення провадження; про закриття провадження [8].

Суд приймає рішення про відкриття основного судового розгляду у випадку, коли дійде висновку, що результати попереднього розслідування свідчать про існування достатньої підозри у вчиненні злочину обвинуваченим (§ 203 Розділу IV Книги II КПК). Після прийняття рішення про відкриття основного судового розгляду обвинувачений набуває статусу підсудного (Angeschuldigter) (§ 157 Розділу I Книги II КПК).

У рішенні про відкриття основного судового розгляду вказується, що обвинувачення допускається до основного судового розгляду та зазначається, який суд буде його здійснювати (§ 207 (1) Розділу IV Книги II КПК). У разі якщо суд вбачає підстави для зміни обвинувачення, то в рішенні вказується це змінене обвинувачення. Також у даному рішенні вирішується питання про обрання або продовження попереднього арешту, або поміщення обвинуваченого до психіатричного закладу у разі виникнення сумніву в його осудності (§ 207 (4) Розділу IV Книги II КПК).

При прийнятті рішення суд не пов'язаний із думкою прокуратури і має право прийняти рішення про відкриття основного судового розгляду всупереч клопотанню прокуратури про закриття справи (§206 Розділу IV Книги II КПК).

Рішення суду про відкриття основного судового розгляду оскарженню підсудним не підлягає (§ 210 (1) Розділу IV Книги II КПК). Зумовлено це тим, що дане рішення констатує лише попередню оцінку діяння підсудного судом, яке буде достатньо перевірятися під час основного судового розгляду за наявності правових засобів оскарження кінцевого рішення по справі [9].

Суд приймає рішення про відмову у відкритті основного судового розгляду у випадку, коли дійде висновку про відсутність фактичних або правових підстав для подальшого переслідування особи. До фактичних підстав належить відсутність достатньої підозри у вчиненні особою злочину, а до правових — неосудність особи, наявність у діяч особи необхідної оборони, смерть обвинуваченого, закінчення строків притягнення до кримінальної відповідальності. У рішенні суду про відмову у відкритті основного судового розгляду має бути вказано з фактичних чи правових підстав він відмовляє у його відкритті (§ 204 Розділу IV Книги II КПК).

Дане рішення може бути оскаржене прокуратурою шляхом подання термінової скарги протягом семи днів з моменту його проголошення (§ 311 (2) Розділу II Книги III КПК).

Відповідно до Закону про судоустрій дані скарги розглядаються Судом Землі, Верховним Судом Землі або Верховним судом ФРН. Після вступу в законну силу рішень цих судів, прийнятих за результатами розгляду скарги, обвинувачення прокуратурою може бути пред'явлено лише на основі нових фактів або нових доказів (§ 211 Розділу IV Книги II КПК).

Суд має право прийняти рішення про тимчасове зупинення провадження у разі відсутності обвинуваченого або наявності інших, пов'язаних із його особою обставин, які на тривалий час перешкоджають проведенню основного судового розгляду (§ 205 Розділу IV Книги II КПК).

Суд, за згодою прокуратури та обвинуваченого, має право прийняти рішення про закриття провадження в таких випадках: у справах про кримінальні проступки, коли вина особи є незначною і відсутній публічний інтерес у здійсненні кримінального переслідування (§ 153 Розділу I Книги II КПК); у справах про кримінальні проступки, коли на обвинуваченого покладаються обов'язки по усуненню публічного інтересу, до яких належать: компенсація завданих потерпілому збитків, внесення коштів до державного бюджету або іншої установи або виконання інших суспільно корисних дій (§ 153 а (1) Розділу I Книги II КПК); у разі відмови суду від призначення покарання, наприклад, у разі компенсації обвинуваченим заподіяної потерпілому шкоди (§ 153 b Розділу I Книги II КПК); у справах щодо деяких злочинів, вчинених за кордоном (§ 153 c Розділу I Книги II КПК); у справах щодо деяких політичних злочинів (§ 153 d Розділу I Книги II КПК); у справах про злочини проти держави у разі дійового каяття обвинуваченого (§ 153 e Розділу I Книги II КПК); у справах щодо менш тяжких злочинів у разі вчинення обвинуваченим декількох злочинів (§ 154 Розділу I Книги II КПК); у справах щодо злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних речовин у невеликих розмірах для власного вживання (§ 31 Закону про наркотичні речовини); у справах щодо злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотичних речовин, коли обвинувачений був підданий лікуванню від наркотичної залежності (§ 37 Закону про наркотичні речовини).

Віддання до суду не передбачається у справах скороченого провадження (Розділ II а Книги VI «Особливі види провадження»), до яких належать справи про кримінальні проступки, за які передбачається покарання у вигляді менше одного року позбавлення волі або штраф. У таких справах прокуратурою заявляється

до суду, до підсудності якого належить кримінальна справа, клопотання про розгляд справи в порядку скороченого провадження, на підставі якого суд відразу призначає основний судовий розгляд.

Здійснивши аналіз інституту віддання до суду в Федеративній Республіці Німеччина, варто зробити такі висновки.

Віддання до суду в Федеративній Республіці Німеччина являє собою самостійну стадію кримінального провадження, на якій суд: по-перше, перевіряє кримінальну справу на предмет дотримання правил підсудності; по-друге, перевіряє наявність достатньої підозри у вчиненні злочину обвинуваченим шляхом оцінки доказів на предмет їх достатності; по-третє, вчиняє підготовчі до основного судового розгляду дії, до яких належать: призначення захисника, продовження строку попереднього затримання або поміщення особи до психіатричного закладу, визначення місця проведення основного судового розгляду.

Здійснивши аналіз стадії віддання до суду в ФРН, необхідно вказати на її позитивні риси, які варто запровадити і у вітчизняний КПК. Йдеться, перш за все, про те, що в ФРН, як і у більшості країн континентальної правової системи, матеріали кримінального провадження надходять до суду у вигляді єдиної кримінальної справи. Такий порядок дозволить забезпечити виконання завдань підготовчого провадження та законність рішення суду, що приймаються за його результатами, оскільки прийняття жодного рішення, передбаченого ст. 314 КПК України, неможливе без всебічного та повного дослідження усіх матеріалів кримінального провадження. Крім того, наявність кримінальної справи в суді вже на підготовчому засіданні є запорукою ефективної підготовки до майбутнього судового розгляду та ухвалення за його результатами правосудного рішення.

ПРИМІТКИ

1. Головненков П. Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной Республики Германия. Научно-практический комментарий и перевод текста закона / П. Головненков, Н. Спица. — Потсдам, 2012. — С. 37.

2. Чельцов-Бебутов М. А. Курс уголовного-процессуального права. Очерки по истории суда и уголовного процесса в рабовладельческих, феодальных и буржуазных государствах / М. А. Чельцов-Бебутов. — СПб., 1995. — С. 563.

3. Там само. — С. 564.
4. Филимонов Б. А. Уголовный процесс ФРГ / Б. А. Филимонов. — Изд-во Моск. ун-та, 1974. — С. 50.
5. Бойльке Вернер. Уголовно-процессуальное право ФРГ : учебник. — 6-е изд., с доп. и изм. / Вернер Бойльке ; пер. с нем. Я. М. Плошкиной ; под ред. Л. В. Майоровой. — Красноярск : РУМЦ ЮО, 2004. — С. 26.
6. Уголовно-процессуальный кодекс ФРГ [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.iuscrim.mpg.de>.
7. Гуценко К. Ф. Уголовный процесс западных государств / К. Ф. Гуценко, Л. В. Головки, Б. А. Филимонов. — М. : Зерцало, 2002. — С. 446.
8. Самарин В. И. Кримінальні процеси Федеративної республіки Німеччина: попереднє розслідування і попередній розгляд справи судом [Електронний ресурс] / В. И. Самарин. — Режим доступа : <http://www.law.bsu.by/pub/11/samaryn.pdf>.
9. Бойльке Вернер. Знач. праця. — С. 359.

Шмындрук Ольга. Характеристика института предания суду в Федеративной Республике Германия.

В статье рассматривается содержание, задания и процедура стадии предания суду в соответствии с Уголовно-процессуальным кодексом Федеративной Республики Германия. Ключевые слова: Федеративная Республика Германия, суд, прокурор, предание суду, обвиняемый, подсудимый, предварительное расследование, основное судебное производство, подсудность.

Shmyndruk Olga. The characteristic of the stage of commitment the accused for the trial in the German Federal Republic.

The article reviews the matter, the mission and the procedure of the stage of commitment the accused for the trial according to the criminal procedural code of the German Federal Republic.

Key words: *The German Federal Republic, court, prosecutor, commitment the accused for the trial, accused with a crime, defendant, the preliminary investigation, the main hearing, triable.*